

rem aliam loco illius daret, quia non est hoc intrinsecum liberali donationi, sicut esse videtur contractui includenti commutationem rei ad rem, vel ad laborem, cum aliqua æqualitate; et ideo in hoc non videntur servare similitudinem sicut in cæteris servant. Et hoc videtur sensisse Deci. in dicto cap. *Novit*, n. 7, verb. *Quarto fallit*, ubi alios refert et exponit.

10. *Privilegium gratuitum quomodo revocari potest.* — *Papa non potest dispensationem in voto revocare.* — Secunda igitur assertio superius posita simpliciter procedit in privilegio gratuito, manente in pura ratione privilegii, id est, facultatis et licentiæ præter vel contra commune jus; nam hoc potest a concedente revocari omnino libere et sine causa, saltem cogente aut necessitate inducente. Ita explicant omnes auctores citati, quos late congerit, et ita etiam explicat Anton. Augustin., dicto cap. 7, n. 1. Et in hoc sensu probant assertionem consuetudo et omnia jura allegata in dictis Glossis. Ratio vero est, quia hoc privilegium non transit in dominium subditi, et ita semper pendet ex voluntate principis; per illam ergo potest revocari. Item quia licet superior auferat præceptum, potest iterum illud ponere, sicut, e converso, potest auferre præceptum quod antea posuit; ergo eadem ratione potest libere revocare hujusmodi privilegium, quia hæc revocatio nihil aliud est quam iterata impositio virtualis præcepti prius sublatis, vel virtualis prohibitio ejus quod antea concedebatur: unde hoc modo potest etiam Papa revocare dispensationem, verbi gratia, in matrimonio priusquam matrimonium fiat, quia potest impedimentum sublatum restituere: non potest autem revocare dispensationem factam in voto, quia non potest vinculum voti reparare aut præcipere. Dices, si privilegium hoc fuit legitime datum, contra rationem videri illud revocare sine causa, idemque est de dispensatione: ergo non potest absolute dici posse revocari sine causa. Respondeo, dupliciter intelligi valet illud *posse*; primo, ita ut revocatio valida fiat, et hoc est præcipue intentum, et convincitur rationibus factis: et quia talis revocatio non continet injuriam, saltem contra commutativam justitiam, et ita in hoc potissimum consistit differentia inter hoc punctum et præcedentia. Secundo, potest intelligi ut etiam licite fiat, et sic necessaria quidem est aliqua honesta causa ut revocatio decenter fiat, quia non

debet principem revocare privilegium a se concessum, nulla nova insurgente causa, argumento cap. *Decet*, de Regul. jur., in 6, et significatur in cap. *Suggestum*, de Decim. Unde si princeps id faciat, actus profecto non erit undique honestus, quia indecenter operari aliqua culpa esse videtur, saltem venialis. Ex hoc vero solo capite nunquam erit mortalis: secus vero esse potest ratione scandali, aut odii, vel gravis nocummenti proximi, quod licet injuste non inferatur, contra charitatem non vitatur, cum facile possit: in his enim casibus poterit esse culpa lethalis, extra illos vero ad summum erit venialis, et si quælibet ratio honesta intercedat et intendatur, nullum erit peccatum.

11. *Circa concedentem notandum.* — *Dubium.* — Atque ex his satis declarata est assertio quoad illos duos terminos, de *privilegio revocabili*. Circa ultimam vero de *concedente*, adnotandum imprimis est designari concedentem ad excludendum omnem inferiorem, quia non potest inferior voluntatem superioris, vel decretum ejus revocare, ut per se notum videtur, licet Joan. Faber aliter sentiat, de quo vide Anton. Gabr., dicta conclus. 7, n. 8. Deinde adverto sub illo comprehendi successorem, ut late notat Afflict., decis. 392, quia succedit in æquali potestate, imo moraliter est una et eadem, neque in ea potest persona præcedens succedenti præjudicare. Item est certum hoc maxime habere locum in concedente habente supremam potestatem in suo ordine, ut est Papa, rex, etc. De inferioribus vero habentibus superiorem, dubitari imprimis potest an ipsemet concedens possit revocare sine causa privilegium a se concessum. Aliqui enim negant, limitando in hoc conclusionem ut procedat in non recognoscentibus superiorem, non autem in aliis. Ita Joan. Faber, in l. *Jussio*, c. de Judic., Ruin., cons. 230, n. 9, volum. 1, quos refert et sequitur Anton. Gabr. supra, n. 9.

12. *Regula prædicta generaliter defendenda.* — Hi vero auctores nullam rationem aut fundamentum afferunt suæ sententiæ, neque ego illud reperio, nec rationem differentiae, si cum proportione fiat comparatio. Et ideo dico regulam datam, ut posita est de tali privilegio et intra illius limites sistendo, locum habere in quolibet concedente, etiamsi supremus princeps non sit, dummodo proportio servetur. Probat, quia Prælati vel Princeps inferior solum potest concedere privilegium in re quæ a sua potestate et voluntate pendeat,

et non deroget juri superioris, sed ad summum solis legibus ipsiusmet inferioris concedentis, ut in superioribus ostensum est; ergo potest revocare privilegium suo arbitrio, sicut illud concedere potest sua voluntate.

13. Probat, quia rationes factæ de supremo principe cum proportione procedunt, quia tale privilegium etiam pendet ex voluntate concedentis, et quia ille potest iterum ponere præceptum, vel prohibitionem quæ abstulit: nam illius subsunt potestati. Dixi autem *intra limites illius sistendo*, quia tractamus de privilegio mere gratuito, et quod non transit in contractum vel donationem transferentem dominium in alterum: nam hoc cum sit irrevocabile a principe supremo, multo magis erit ab inferiori; imo in casu in quo potest revocari a supremo, sæpius non poterit ab inferiori, quia non habet tantam potestatem inferior princeps ad tollendum dominium vel jus acquisitum subdito quantam habet supremus in casu publicæ necessitatis. Posui etiam eadem verba, ut sistamus in puro privilegio inferioris: nam si illud sit confirmatum a superiori, ratione confirmationis et juxta modum ejus poterit fieri irrevocabile ab inferiori, ut cum Hostiens. tradit Sylvest., verb. *Privilegium*, quæst. 10; intelligendum est autem juxta superius dicta de lege, l. 6, cap. 18. Denique dixi *servata proportione*, ut comparatio fiat inter privilegia unicuique propria: nam si commutentur, erit dissimilitudo, ut statim explicabo.

14. *Objectio.* — Objici enim potest quia inferior Prælati non semper potest revocare sine causa dispensationem a se datam, licet Papa semper id possit: ergo idem discrimen quoad privilegia constituendum est. Consequentia patet a paritate rationis. Antecedens vero quoad posteriorem partem de Papa tanquam certum supponitur, quoad alteram vero de inferiori Prælati sumitur ex Glossa in cap. *Cum ex eo*, de Elect., in 6, verb. *Septennium*, dicente non posse Episcopum revocare licentiam datam parochi sibi subdito, ad non residendum vel sacerdotii ordinem differendum per septennium. Quam Glossam ibi sequuntur Archid., Dom. et Franc., et Roman., singul. 517. Respondeo differentiam esse inter dispensationem et privilegium inferioris, quia inferior solum potest concedere privilegium juri suo derogans, dispensare autem non solum potest in jure suo, sed etiam sæpe in jure superioris. Si ergo antecedens intelligatur de dispensatione inferioris in jure proprio, fal-

sum est: nam potest ab illo sine causa revocari, et quia hæc dispensatio servat proportionem ad privilegium, inde potest retorqueri argumentum, quia sicut hæc dispensatio revocari potest, ita et privilegium. Si vero sit sermo de dispensatione in lege superioris, probabile quidem est antecedens; tamen illo dato negatur consequentia, quia inferior non concedit privilegium contra legem superioris, et ita non servatur proportio, nec comparatio. Et ratio assignari potest, quia dispensatio data ab inferiori in lege superioris non ita pendet ex arbitrio ipsius inferioris, sicut dispensatio in lege propria, et idem est de privilegio; tum quia per dispensationem in lege superioris tollitur illa lex respectu dispensati, et non potest inferior legem superioris semel ablatam iterum ponere, sicut potest facere in propria; tum etiam quia inferior non dispensat in lege superioris, nisi ex tacita vel expressa concessionem superioris, quæ concessio forte facta est ad dispensandum, non ad revocandam dispensationem; et ideo semel facta non videtur ita pendere ex voluntate illius, sicut pendet dispensatio aut privilegium circa propriam legem.

15. *De potestate inferioris ad revocandum privilegium vel dispensationem in lege superioris.* — Adde vero satis probabile esse posse inferiorem revocare suam dispensationem datam in lege superioris, ita ut sit valida revocatio facta etiam sine causa, licet non bene fiat. Quia licet dispensando tollat legem superioris, non tamen absolute, sed dependenter a sua voluntate, seu sub conditione tacita, nisi aliud jussit, vel nisi revocaverit: nam hæc conditio, licet non exprimat, videtur intrinsece inclusa, quamdiu non excluditur. Quia revera est possibilis et non turpis, sed honesta, et ita pendet ex voluntate Prælati, quia nunquam præsumitur abdicare a se suam potestatem. Nec refert quod potestas sit concessa a superiore, nam sæpe data est per ordinariam jurisdictionem, et ita eundem habet usum quoad hanc dependentiam, et licet interdum sit delegata, pendet in usu et in modo illius ex libera voluntate habentis. Et ideo Hostiensis in Summa, lib. 3, tit. de Cleric. non resid., circa finem, attingens hoc punctum, solum dixit: *Non debet revocari*, quod verbum non dicit impotentiam, sed indecentiam, et potius videtur supponere potestatem: et forte Glossa et alii doctores non amplius voluerunt; non enim dicunt revocationem non fore validam, sed non posse fieri, utique juste

et bene. Qui sensus colligi potest ex his quæ Glossa allegat, scilicet, regulam *Decet*, et cap. *Ex tua*, de Fil. Presbyt., ubi textus solum dicit: *Nolumus irritari*, et Glossa dicit non esse irritandam, et magis loquuntur de ipso Papa.

16. *Alia explicatio.*—*Dispensatio data pro tempore definito quando potest revocari.*—Vel certe dici potest dispensationem datam ab inferiori in lege superioris cum tractu successivo, et sine temporis determinatione, posse revocari sine causa, quia tunc maxime procedit discursus factus: nam ipsamet indeterminatio temporis suam trahit dependentiam a voluntate concedentis. At vero quando data est pro tempore definito, probabile est non posse valide revocari sine causa ante illud tempus; in quo casu loquuntur dicti auctores et favet cap. unic. de Commodato, ubi dicitur rem ad certum usum vel tempus commodatam non posse antea repeti, et pro ratione redditur: *Cum non deceat beneficio nos decipi, sed jvari*; quanquam hæc verba magis prohebent indecentiam quam impotentiam. Ratio tamen pro altera parte facta in hoc casu magis urget, quia dispensatio data pro definito tempore simul valuit pro toto illo, durante causa, et ita pro toto illo abstulit legem superioris, quam inferior postea restituere non potest, nec quod semel factum est infectum reddere. Sicut etiam non potest retractare dispensationem quæ in momento habuit effectum, ut dispensando in impedimento ad petendum debitum, vel quid simile, quia non potest iterum impedimentum tale reparare.

17. *Privilegium concessum ab inferiori potest a superiori revocari.*—*Requiritur justa causa.*—Ultimo, circa eandem partem de revocatione privilegii a concedente, potest e contrario interrogari an privilegium concessum ab inferiori possit a superiori revocari. In quo certum est ex juxta causa posse et valide et licite, quia superior revocare potest legem inferioris, quia habet altiore jurisdictionem, cui inferior subordinatur; ergo maxime id potest ex justa causa. Secundo, est certum id non recte fieri a superiore sine causa justa, quia est contra debitum ordinem, et non sine injuria inferioris Prælati, nec sine detrimento subditorum, per se loquendo ac regulariter. Dubitari ergo tantum potest an talis revocatio, sine justa causa facta, valida sit. In quo breviter dico, si revocatio fiat a Papa, esse validam, quia ab illo pendet omnis jurisdictio inferiorum. Si autem fiat ab

inferiori Prælato, videtur probabile esse invalidam, quia talis superior non potest privare inferiorem sua ordinaria jurisdictione, sine causa justa et pro sua voluntate. Unde si id facere tentet, non habebit effectum, quia excedit suam potestatem; ergo idem est in proposito, quia privilegium conceditur ab inferiori Prælato ex ordinaria potestate. Et ita in simili censui, quando injustitia est manifesta, in 4 tom., disput. 26, sect. 3, n. 4, et sequitur Sanci., dicta disput. 33, n. 7. Intelligendum autem est, nisi ubi ex peculiari instituto fuerit major dependentia inferioris a superiori Prælato, juxta dicta supra de Legib., lib. 6, cap. 15.

CAPUT XXXVIII.

QUIBUS MODIS SOLEAT PRIVILEGIUM REVOCARI.

1. *De modis revocandi privilegium.*—*Revocatio duplex: tacita, expressa.*—*Expressa duplex.*—*Clausula generalis regulariter sufficit derogare privilegia specialia.*—Hæc quæstio valde est ad praxim necessaria, et ad intelligenda rescripta vel leges aut statuta per quæ solent privilegia revocari. Igitur sicut de renuntiatione diximus, ita hic potest dividi revocatio in expressam et tacitam. Prior etiam dupliciter fieri potest. Primo, non solum expressis verbis, sed etiam in specie et in particulari, et tunc nulla superest difficultas, supposita potestate revocandi privilegium, quia de voluntate satis per illa verba constat, ideoque de illo genere revocationis nihil amplius dicendum occurrit. Aliter fieri solet expressa et directa revocatio, non tamen in specie, sed per clausulam generalem, scilicet, *non obstantibus quibuscumque privilegiis*, etc.; et illa etiam regulariter sufficit, quia genus de se comprehendit species. Dico autem *regulariter*, primo, propter privilegia in jure contenta, quæ aliquid specialius requirunt: nam, eo ipso quod in corpore juris inferuntur, non tantum privilegia, sed etiam leges publicæ censentur, et ideo non derogantur per generalem clausulam revocatoriam privilegiorum in posteriori privilegio positam, nisi addatur etiam clausula derogatoria legum, seu canonum, ut recte notat Glossa in Authentica *Quia*, cod. Ubi de criminibus, etc., verbo *Illic omni privilegio*. Quæ ibi communiter probatur, et sensit etiam Glossa in lege *Hæres absens*, ff. de Judic., verb. *Excusatur*; et Glossa 1, in l. 3, cod. de Silentariis, l. 10. Et

potest sumi ex illis verbis illius legis: *Non præjudicatur a quacumque generalitate pragmatica*. Et de hoc puncto videri potest Jason in l. 1, cod. Solutio matrim.

2. Secundo, dixi *regulariter* propter privilegia quæ in suo tenore continent ut revocari non possint, nisi fiat expressa eorum mentio de verbo ad verbum, vel aliquid simile. De quibus quomodo revocari valeant seu per quæ verba, late tractant canonistæ, viderique potest Felinus in cap. *Nonnulli*, de Rescript., n. 6 et sequentibus, et Panormitanus in cap. *Cum instantia*, de Censibus, n. 5. Summa tamen omnium est oportere ut addantur alia verba reflexiva (ut ita dicam), ut revocari possint. Ut, verbi gratia, si dicatur: *Non obstante tali vel tali clausula, revocata intelligantur*; vel signatim dicatur: *Non obstante privilegio sub quacumque verborum forma concesso*, ut in Clem. 1, de Sepult., in fine; vel alio simili modo, ut in Clem. 2 ejusdem tituli, et similibus, quæ sunt in usu frequentissima. Et ratio clara est, quia non est cogendus Pontifex ut de verbo ad verbum talia privilegia referat quæ fortasse scire non potest, neque est privandus potestate revocandi illa quando oportuerit; ergo satis est ut per alia verba generalia quæ priora comprehendant, sufficienter explicet mentem.

3. Tertio, dixi *regulariter* propter privilegia concessa per modum contractus, quæ non revocantur per clausulam generalem, etiam expressam, nisi saltem in genere revocentur privilegia, *etiamsi per modum contractus fuerint concessa*. Quia cum talia privilegia jure ordinario sint irrevocabilia, et necessaria sit gravissima causa ut juste revocentur, non præsumuntur revocari, nisi prædicto saltem modo sufficienter exprimat. Item quia talis revocatio est in præjudicium tertii in jure acquisito et justitiæ; tale autem præjudicium non præsumitur, nisi exprimat, ut supra ostensum est. Et ita potest sumi ex Glossa in Clement. *Dudum*, de Sepult., verb. *Pacla*, circa finem; et vide ibi Cardin., et notavit Azen. in tit. 3, l. 14, l. 4 Recopilat., n. 42; et Sanc., dicta disput. 33, n. 8.

4. *Tacita revocatio quæ.*—*Duo certa: primum.*—*Secundum.*—Venio ad tacitam revocationem, quæ in universum dici potest omnis illa quæ non fit per clausulam expresse et directe vel (ut sic dicam) in actu signato derogantem privilegio, sed fit in actu exercito, et implicite, seu per quamdam consecutionem. Quod maxime censetur contingere

quando princeps facit aliquem actum qui non potest subsistere, vel habere effectum intentum, vel saltem non adæquatum, sine derogatione privilegii prius concessi; tunc enim cum illæ duæ voluntates principis sint contrariæ, necesse est, ut una impediatur aliam, quia eorum effectus, ut supponitur, non possunt esse simul: ergo posterior voluntas vincet priorem, et consequenter tollet effectum ejus, quia semper posterior voluntas efficacior est, quia cadit supra præcedentem. De hoc ergo genere tacitæ revocationis duo sunt certa. Unum est, tunc posteriorem actum habere vim tollendi prius privilegium, quando habet omnes conditiones necessarias ad virtuales voluntatem unius objecti in alio, vel effectus in sua causa. Aliud est, sine conditionibus hujusmodi non subsistere tacitam revocationem privilegii. Ratio prioris partis est, quia hic effectus revocandi privilegium pendet ex voluntate principis, quia jam supponimus potestatem; sed in moralibus virtualis voluntas æquivaleret formali, et ideo in jure tacitum æquiparatur expresse, ut supra visum est: ergo etiam in presenti æquiparantur, et illa voluntas habebit eundem effectum. Unde a contrario concluditur altera pars: nam deficientibus illis conditionibus, deficit voluntas non tantum formalis, sed etiam virtualis; sine voluntate autem non potest esse revocatio, ut constat.

5. *Conditiones necessarie ut privilegium tacite revocetur.*—*Voluntas formalis contraria ignorato privilegio non tollit illud.*—His autem addendum est conditiones requisitas et sufficientes ex parte principis ad hanc virtuales voluntatem, et consequenter ad revocationem tacitam, esse scientiam privilegii et voluntatem faciendi actum illi repugnantem, non obstante privilegio. Nam si hæc duo concurrant tam ex parte intellectus quam ex parte voluntatis, concurrunt omnia necessaria ad virtuales voluntatem. At vero si interveniat ignorantia privilegii, voluntas formalis alterius actus de se repugnantis privilegio non erit virtualis voluntas revocandi privilegium, quia ignorantia causat non voluntarium, eo quod nihil sit volitum quin præcognitum. Quod eleganter indicavit jurisconsultus in lege *Idem Ulpianus*, § *Sunt et alii*, ff. de Excusat. tutor. Dicit enim facultatem alicui tutori datam ad mutandum domicilium tunc esse virtuales licentiam dimittendi munus et sollicitudinem illam, cum data est *ex rescripto imperatoris scientis tutorem esse cum,*